

Eeva-Kaisa Lahti

LYPSÄJÄN VÄLIVUOSI

Väsymyksestä välivuoden toteuttamiseen

LYPSÄJÄN VÄLIVUOSI

Väsymyksestä välivuoden toteuttamiseen

Eeva-Kaisa Lahti
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Tekijä: Eeva-Kaisa Lahti

Opinnäytetyön nimi: Lypsäjän välivuosi Väsymyksestä välivuoden toteuttamiseen

Työn ohjaajat: Matti Järvi, Marja-Riitta Vainikkala

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: kevät 2016

Sivumäärä: 44

Viljelijän jaksaminen ja väsyminen ovat maatalousmedian kestoaiheita. Vuosilomaa lypsykarjatilallisella on 26 vuorokautta vuodessa ja loput 339 päivää on jakettava – kaikesta huolimatta.

Maaseudun nainen, emäntä, elää odotusten, perinteiden ja vanhojen tapojen ympäröimänä eikä aina kykene rakentamaan elämästään itsensä näköistä. Hän saattaa asettaa perheen ja tilan edun oman edun edelle.

Lypsäjän välivuosi kertoo esseemäisten tarinoiden muodossa yhden lypsykarjatilan emännän selviytymiskeinoista menneiden kahdenkymmen vuoden aikana. Menneisyyden tarinat ovat lähtöisin emännän omista arkistoista.

Työn tavoitteena on edistää emännän työssä jaksamista. Lypsäjän välivuosi on vertaistarina toisille maaseudun naisille ja se haluaa rohkaista naisia kuuntelemaan omaa sisäistä ääntään sekä toteuttamaan omia toiveitaan.

Kahdenkymmen vuoden aikana käytettyjen selviämiskeinojen lisäksi on työhön sisällytetty suunnitelma, joka voisi auttaa emäntää jaksamaan työelämässä jäljellä olevat vuodet. Suunnitelma on laittaa lypsylehmät vuodeksi pois ja näin antaa emännälle mahdollisuus hengähtää, suunnitella elämänsä ja tulevaisuuttaan. Välivuoden jälkeen on tarkoitus jatkaa lypsykarjan pitoa.

Maanviljelijällä on ympärillään laaja sidosryhmäverkosto, joka on otettava huomioon niin maidontuotannon keskeytyessä kuin tuotannon alkaessa uudelleen. Välivuosi on täysin mahdollinen toteuttaa, mutta yritysten erilainen taloudellinen ja tuotannollinen tilanne on syytä selvittää tapauskohtaisesti.

Asiasanat: vertaistuki, jaksaminen, emäntä, välivuosi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Agricultural and Rural Industries

Author: Eeva-Kaisa Lahti

Title of thesis: Milker's Year Off

Supervisors: Matti Järvi, Marja-Riitta Vainikkala

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2016 Number of pages: 44

It is a common subject in Finnish rural media to tell about weary farmers. In Finland a dairy farmer gets 26 holidays per year. Rest of the year the farmer has to work hard –regardless of personal exhaustion.

A female farmer is often expected to give up on her hopes, dreams, and plans if the family and the farm need her input. Traditions and manners can cause great pressure on women.

This thesis is a story about one female dairy farmer. The first part illuminates her ways to survive with demanding and tiring work during the past twenty years. Stories from the past are based on farmer's own archives.

The main focus in this thesis is to improve farmers' welfare. It is a peer to peer story to other rural ladies, and it strives to encourage women to listen to their own heart and wishes.

The second part of the thesis describes a future plan, which is to put dairy cows away for one year and after the year off start milking again. A year off gives to this farmer a possibility to rest a while, to think, and to make more future plans. The information for the future plan—the year off— were collected from rural authorities or from their websites.

The situation at this farm gives the farmer a possibility to have a year off. This kind of solution is not suitable for every farm. It is important to clear out farm's own opportunity for a year off.

Keywords: peer story, farmer's welfare, female farmer

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	TYÖN TAVOITE JA TOTEUTUSTAPA.....	8
	2.1 Tavoite	8
	2.2 Toteutustapa	8
3	MAIDONTUOTTAJAN JAKSAMINEN	10
	3.1 Psyykinen väsyminen	10
	3.2 Apua jaksamiseen	11
	3.3 Viljelijän väsyminen ja työterveys	11
	3.4 Emännän jaksaminen	13
4	TARINAT	14
	4.1 Minä	14
	4.2 Ympäristön paineet	14
	4.3 Tavallinen päivä	16
	4.4 Oksennustauti	17
	4.5 Katkotut unet	17
	4.6 Sairasta rakentamista.....	18
	4.7 Ouluun kouluun	19
	4.8 Projektit, työterveys ja harrastukset.....	20
	4.9 Australia	21
	4.10 Kanada.....	23
	4.11 Opiskelu	24
	4.12 Unelma väli vuodesta	25
5	VÄLIVUODEN TOTEUTUS	27
	5.1 Ratkaisuun vaikuttavia tekijöitä	27
	5.2 Eläimet	29
	5.2.1 Lypsylehmät.....	29
	5.2.2 Vasikat ja hiehot.....	30
	5.3 Yhteistyökumppanit ja viranomaiset	31
	5.3.1 Verottaja.....	31
	5.3.2 Meijeri	32
	5.3.3 Lomitus	32

5.3.4	MYEL ja MATA(L)	33
5.3.5	Maatalouden korvausjärjestelmä eli tuet	34
5.3.6	Vakuutusyhtiö	35
5.3.7	Pankki	36
5.3.8	Siemennys ja jalostus	36
5.3.9	Tuotosseuranta	36
5.3.10	Teurastamo	36
5.4	Väli vuoden toteutussuunnitelma	37
5.4.1	Vaihtoehtoja	37
5.4.2	Toimeentulo	38
6	POHDINTA	39
7	LOPPUSANAT	40
	LÄHTEET	41

1 JOHDANTO

”Lypsykarjanpitäjä ei voi olla lomalla kesällä, koska työhuippu on silloin. Lypsykarjanpitäjä ei voi olla pitkään lomalla talvellakaan, koska lehmät on lypsettävä seitsemänä päivänä viikossa, eikä kukaan ota vastuulleen toisen ihmisen koko omaisuutta, ainakaan pitkäksi aikaa.” Nämä ovat väitteitä joihin karjatilallinen törmää kaiken aikaa.

Milloin on sopiva aika pitää loma työssä, jota tehdään vuoden jokaisena päivänä? Jos on väsynyt, pitääkö odottaa haudanlepoa, vai onko lepovuosi mahdollinen? Lehdistä löytyy kauhutarinoita väsyneiden maatilallisten kohtaloista. Surullista luettavaa ovat myös tapaukset, joissa eläimet ovat joutuneet kärsimään hoitajan väsymyksen takia.

Kiinnostuin ajatuksesta pitää välivuosi lypsykarjatilalla siten, että laitetaan lypsylehmät pois ja aloitetaan maidontuotanto uudelleen vuoden tauon jälkeen. Muu toiminta, peltoviljely ja metsänhoito jatkuvat, vain lypsäminen loppuu vuodeksi. Maidontuotannon loppuessa tai keskeytyessä on maatalousyrittäjän tehtävä selontekoja ja selvityksiä usealle taholle. Opinnäytetyöprosessin edetessä välivuosisuunnitelmaan yhdistyi myös uudenlainen maatalan yrittäjätoiminta.

Oulun ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan opettajien rohkaisemana päädyin kirjoittamaan opinnäytetyön käyttäen luovan kirjoittamisen keinoja. Tarinallinen osa opinnäytteestä on kuvaus omista selviytymiskeinoistani, kun väsymys ja ilottomuus valtasivat työntäyteiset päivät. Valmistautuminen välivuoteen -osassa selvitetään asiantuntijoita haastatteleamalla sekä kirjallista materiaalia tutkimalla, miten välivuoden voi suunnitelmallisesti toteuttaa.

Motiivi välivuodelle on työssä jaksaminen. Olen tarkastellut aihetta tilan emännän näkökulmasta ja jättänyt ihmissuhdeasiat tarkastelun ulkopuolelle. Työ kyselee, kyseenalaistaa, provosoi, herättelee ja ravistelee, ei niinkään pyri antamaan valmiita vastauksia.

2 TYÖN TAVOITE JA TOTEUTUSTAPA

2.1 Tavoite

Tämän opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena on olla vertaistarina väsymystä tunteville maatalan emännille. Tarkoitus on tuoda esille erilaista, ajatuksia herättävää näkökulmaa väsymyksestä, uupumisesta ja jaksamisen edistämisestä. Tarina on kerrottu naisnäkökulmasta.

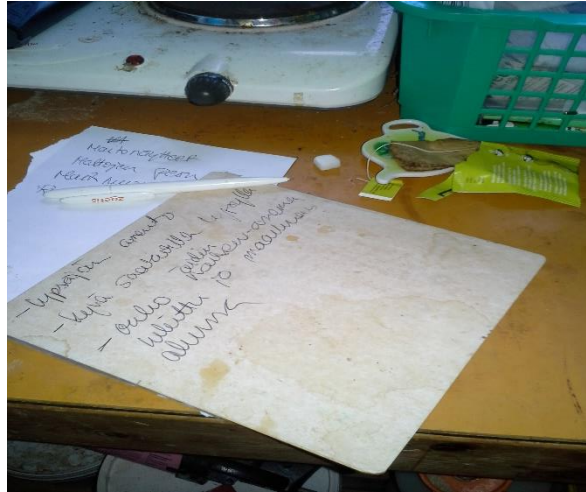
Toinen tavoite on selvittää, onko maitotilalla mahdollista pitää välivuosi lypsämisestä ajamalla tuotanto hallitusti alas ja aloittaa maidontuotanto uudelleen välivuoden jälkeen. Tarkoituksena on kerätä yksiin kansiin keskeisimmät huomioon otettavat asiat ja tehdä niiden perusteella johtopäätökset siitä, voiko tämä olla yksi keino hoitaa jaksamista.

2.2 Toteutustapa

Tämän opinnäytetyön aluksi tarkastellaan henkistä työhyvinvointia kirjallisuuden perusteella. Sen jälkeen herätetään lukijan mielenkiinto asiaan tekijän omakohtaisin esimerkein käyttäen hyödyksi tarinankerrontaa. Tarinankerronta on keino, jolla haluttu viesti esitetään valitulle kohderyhmälle kaikkein vakuuttavimmin. Nykyisessä hektisessä, sirpaleisessa, maailmassa tarinoilla on kokoava voima, niistä löytyy elämään punainen lanka (Kalliomäki 2014, 5). Nykyihminen kaipaa tarinoita, ne auttavat ymmärtämään maailman menoa (Rauhala & Vikström 2014, 327-328). Tarinoiden voima on niiden käytännönläheisyydessä.

Koska tämän opinnäytetyön tavoite on olla vertaistarina toisille maatalan emännille, opinnäytetyö on tarinaosaltaan kahdenkymmenen viljelijävuoden kokemusten yhteenveto ja pohdinta, yhdenlainen viljelijäelämäkerta. Tarinat on kirjoitettu luovan kirjoittamisen keinoja käyttäen ja ne koostuvat pääosin esseemäisistä omaelämäkerrallisista tilanteista. Lähteinä näissä on käytetty tekijän henkilökohtaisia kokemuksia, kirjoituksia ja valokuva-arkistoja. Kenenkään toisen tarinoihin tämän työn kirjoittajalla ei ole oikeutta.

Aina, kun kirjoittaa omasta elämästään, lähipiiriin kuuluvat ihmiset voivat yrittää löytää itseään tarinasta. Tarkoitus ei ole osoitella, syyllistää tai muutenkaan pahoittaa kenenkään mieltä. Tässä asiat on esitetty sillä tavoin kuin opinnäytetyön tekijä on ne nähnyt, kokenut ja tuntenut.

KUVA 1. Raakakirjoittamista opinnäytteeseen maituhuoneen pöydällä.

Kokemuksia tuotannon täydellisestä lopettamisesta on paljon, mutta omaehtoisia välivuolia lypsämisessä ei tietävästi ole pidetty. Kertomuksia tulipalojen tai muiden onnettomuuksien järjestämistä välivuolista löytyy paljon.

Opinnäytetyön luvussa 5 (Välivuoden toteutus) selvitetään, millä keinoin lypsäjän on mahdollista pitää välivuosi. Selvityksen tekeminen perustuu eri alojen asiantuntijoiden haastatteluihin ja asioiden selvittämiseen eri organisaatioiden verkkosivujen kautta. Mikäli paikallinen viranomainen pystyi antamaan vastauksen, häntä käytettiin ensisijaisesti ja vasta sen jälkeen haettiin haastatteluvastauksia hallinnon ylemmiltä tasoilta.

Tuotannolliset ja taloudelliset tilanteet ovat hyvin erilaiset eri yrityksissä. Tässä työssä on keskitytty opinnäytetyön tekijän omaan yritykseen, eivätkä kaikki toteutussuunnitelmat ole suoraan käytettävissä tai edes tarpeellisia toisilla tiloilla.

3 MAIDONTUOTTAJAN JAKSAMINEN

3.1 Psyykkinen väsyminen

Psyykkinen väsyminen on tila, jossa voimia on kulutettu yli varojen. Väsymistä on monen asteista ja väsyä voi mielekkäässäkin työssä. Työuupumus on äärimmäinen väsymystila, johon liittyy sekä fyysisiä että psyykkisiä oireita. On tärkeää oppia ajoissa tunnistamaan itsessään psyykkisen väsymisen oireet ja tehdä asialle jotain ennen kuin tilanne pahenee. (Kääriäinen 2014, 6).

Alla olevaan taulukkoon on koottu psyykkisen väsymisen lievimpien muotojen ominaispiirteitä, seurauksia ja parannuskeinoja. Taulukko on muokattu Työturvallisuuskeskuksen julkaisussa (Kääriäinen 2014, 22) olevasta taulukosta.

Taulukko 1. Väsymisen ja monotonian ilmeneminen, kehittyminen, vaikutukset ja parantaminen.

	Psyykkinen väsyminen	Psyykkinen kyllästyminen	Monotonia
Näky ulospäin	ei aina	yleensä	toisinaan
Vaarallisuus	uhkaa koko toimintakykyä	harvoin	seuraukset välillisiä
Seuraukset työssä	mm. oppiminen ja päätöksenteko hidastuvat	suoritustaso laskee, vietyöyhteisön voimia	suoritus hidastuu, virheet lisääntyvät
Kehittyminen	hitaasti	nopeastikin	vaihtelevasti
Voimavarat	kuluvat liikaa	osa käyttämättä	kuormittuvat yksipuolisesti
Elpyminen	hidasta	nopeaa	nopeaa
Korjaus	vähennetään kulutusta	vaihdetaan toimintaa	monipuolistetaan työtä

Kriisipsykoterapeutti Elisa Lehtonen kertoo, että maanviljelijöiden työkykyä selvittäneen tutkimuksen mukaan viikoittaisen työmäärän on oltava alle 55 tuntia. Jos työaika on tätä pidempi, seurauksena on uupuminen. Tärkeää on huomioida myös työn ja vapaa-ajan suhde. (ProAgraria 2009, 30).

3.2 Apua jaksamiseen

Kun väsymys yllättää, tarvitaan uusia suuntia elämään tai ulkopuolista auttajaa. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen verkkosivuilta (Mela 2016a, viitattu 16.2.2016) ja Maatilayrittäjien hyvinvointi –julkaisusta (ProAgria 2009, 23) löytyvät maininnat seuraavista hyvinvointia edistävästä, väsymistä ennaltaehkäisevistä ja väsynyttä auttavista palveluista:

1. **Koulutus:** koulutusavustus, Voimavarariihi-palvelu, Muutosvalmennus, Johtamiskoulutus, Työhyvinvointihankkeet
2. **Työterveyshuolto:** Apua työkyvyn ylläpitoon ja väsymisen ennaltaehkäisemiseen mm. tukihenkilön etsintää ja kriisiapua yksin tai ryhmässä.
3. **Kuntoutumisloimat ja kuntoutukset:** Kuntoremontti-kurssit, Tuetut loimat, MYEL- ja MATA-kuntoutus, ASLAK- ja TYK-kuntoutus.
4. **Työnohjaus:** Keskustelua ja kokemuksellista oppimista yksin tai ryhmässä ohjaajan johdolla.
5. **Maatalouslomit:** Vuosilomaa, sijaisapua tai maksullista lomaa kotieläintiloille.
6. **Maaseudun tukihenkilöverkko:** Keskusteluapua vaikeissa elämäntilanteissa. Maaseudun Terveys ja Lomahuolto ry:n koordinoimaa toimintaa toteutetaan vapaaehtoisten voimin.
7. **Kriisipuhelimet, -keskukset:** Valtakunnallinen ja paikalliset kriisipuhelimet, Mielenterveysseuran vertaistukiryhmät, Tukinet, Melan työhyvinvointineuvoja (aloittanut vuoden 2016 alussa).
8. **Kirjallisuus, toimintaohjeet ja –mallit.**

3.3 Viljelijän väsyminen ja työterveys

Väsymisen ja uupumuksen säännöllinen esiintyminen mediassa kertoo, että väsyminen on pysyvä ongelma maanviljelijöiden elämässä.

Jo vuonna 2002 professori Maija Puurunen ja projektitutkija Katariina Remes kysivät Teho-lehden (2002, 18-19) artikkelissa: Maksaako viljelijä terveydellään ja elämänlaadullaan maatalouden kannattavuuden lisäämisen? Anne Penttilä kirjoitti kaksi vuotta myöhemmin Koneviestissä (2004, 50), että suurten tilojen viljelijät ovat tutkimusten mukaan kyynisempiä kuin keskivertoviljelijät. Kyynisyyttä on pidetty työuupumuksen merkinä.

Suvantovaihetta vuosia kestäneeseen jatkuvaan muutokseen, rauhaa ja aikaa paneutua omaan jaksamiseen, peräänkuuluttaa Marja Kallioniemi Naisturva tutkimuksen tiedotteessa (2008, 13). Maanviljelijöiden työhyvinvointi on selvästi heikompi kuin muiden yrittäjien, toteaa MTT:n raportti (Rantamäki-Lahtinen 2013, 3).

Kaikki yllä olevat kirjoitukset on kirjoitettu eri vuosina ja eri julkaisuissa, ja kaikki tekstit jatkuvat toteamuksella, että viljelijän on syytä ottaa yhteyttä työterveyshuoltoon ja lomituspalveluun, jotta uupumuskierte saadaan katkaistua. Tämän suuntaisia kirjoituksia on vuosittain kaikissa maatalousalan lehdissä.

Aivan näin synkkä ei tilanne kuitenkaan ole, ainakaan kaikkien kohdalla. Työterveyslaitoksen teettämä, juuri valmistumassa oleva tutkimus, *Työterveys ja maatalous Suomessa 2014*, antaa viljelijöiden jaksamisesta viimeisintä tietoa. KoneAgriassa lokakuussa 2015 esitellyssä tutkimustiivistelmässä todetaan, että valtaosa päätoimisista viljelijöistä on tyytyväisiä työhönsä. Huolestuttavia ja henkistä kuormitusta lisääviä tekijöitä ovat kiire, epävakaa taloudellinen tilanne, byrokratia ja hallinnon työt. Tutkimuksessa kerrotaan suurten tilojen henkisen rasituksen olevan suurempi kuin pienten tilojen. Hyvä uutinen on, että iso joukko tutkimukseen vastanneista viljelijöistä tunsu työmua ja ilmoitti palautuvansa vähintään kohtalaisesti työpäivästä. (Työterveyslaitos 2016, viitattu 29.1.2016).

Kun kaikkea rasitusta on tullut aivan liian paljon ja aivan liian kauan, työterveyshuolto ja lomitusjärjestelmä pystyvät antamaan tekehengitystä, mutta oikean, täydellisen tervehtymisen avaimet ovat väsyneen omissa käsissä. Hän ei kuitenkaan aina pysty auttamaan itseään.

Yliaho (2010, 23) kehottaa hakemaan apua, kun:

- mikään ei tunnu miltään,
- nukut huonosti tai liikaa,
- et muista, mitä juuri teit,
- syöt liikaa tai mikään ei maistu,
- mieli synkistyy, olet aina ärtyisä.

3.4 Emännän jaksaminen

Maatilan pitää tarjota muutakin kuin työtä vuorotta ja palkatta, jotta nykyiset koulutetut nuoret naiset lähtevät emännän ammattiin, sanoo sosiaali- ja terveysministeriön kehityspäällikkö Markus Pyykkönen. Perheessä on vallittava aito tasa-arvo ja yhteinen käsitys tilan kehittämisestä, jotta emäntä viihtyy roolissaan ja jaksaa vuodesta toiseen. (Murtomaa-Niskala 2004, viitattu 21.10.2014).

Nykymaalatalous elää jatkuvassa muutoksessa. Selvitäkseen markkinatalouden virtauksissa tilan on kehitettävä toimintaansa. Toisinaan on pystyttävä tekemään isoja suunnitelmia ja suuria päätöksiä lyhyessä ajassa. Nykyaikana kannustetaan suurentamaan ja laajentamaan. Psykologian tohtori Jukka Leskinen (2007, 8-9) näkee, että rakentamispäätöksen ja rakennussuunnittelun on oltava tilanpitäjien yhteinen päätös, muuten on luvassa vaikeuksia. Hänen mukaansa miehet kokevat rakentamisen antoisaksi ja mielekkääksi, kun taas useimmille naisille se on vain lisärasite.

Maaseudulla elää edelleen vahva yhteisöllinen moraalikäsitys. Vallalla oleva käsitys maaseutuyhteisössä on, että läheisen etu on jopa omaa etua tärkeämpi. Erityisesti naiselta odotetaan uhrautumista yhteisen edun nimissä. (Härkki-Santala 2002, 57). Samansuuntaiseen päätelmään naisen asemasta tulevat Heinämaa ja Saarinen (1983, 108-109). He toteavat *Olennainen nainen* kirjaan, että nykypäivän yhteiskunnassa, aivan kuten läpi koko historian, naisen oleminen on olemista jollekin muulle kuin itselle. Tämä ajattelu kiistää naiselta oikeuden määritellä itse omat päämäärät ja tavoitteet. Omien tavoitteiden ja päämäärien asettelua pidetään kuitenkin yhtenä ihmisyyden tunnusmerkkinä.

Itsenäisen naisen historia ei ole edes itsenäisen Suomen mittainen. Historiallinen totuus on, että vasta vuoden 1930 avioliittolaki tunnusti naisen oikeuden omaisuuteensa ja lapsiinsa sekä rinnasti naisen tekemän kotityön miehen palkkatyöhön. Siihen asti naista hallitsivat isä, aviopuoliso tai veljet. Emäntä on 1980-luvulle asti ollut maatilalla avustava perheenjäsen ja hänen tekemänsä työ on määriteltä tuottamattomaksi. Emännän eläke on ollut isännän eläkkeeseen verrattuna merkittävästi heikompi ja äitiysloman emäntä sai vasta vuonna 1981.

Lain mukaan tämän päivän isäntä ja emäntä, mies ja nainen, ovat tasa-arvoisia, mutta vanhat tavat ja ajatusmallit emännyydestä ovat edelleen yleisiä. Yhtään ei kaksituhattaluvun emäntää lohduta tieto, että kanssasisar Afrikassa on edelleen miehen määräysvallassa.

4 TARINAT

4.1 Minä

Yleistä on, että tytöistä kasvatetaan kilttejä palvelijoita ja pojille suodaan, tai ainakin minun nuoruudessa suotiin, enemmän vapautta.

Olin vilkas lapsi, mutta silti tunnollinen ja erittäin kunnollinen. Ympärilläni on aina ollut vahvoja, tekeviä ja toimeliaita naisia, jotka ovat selvinneet kaikesta ja pitäneet porukan kasassa. Malli on ollut hyvä opettaja.

Olen fyysinen ihminen, iso kooltani, vahva jo nuorena – kova tekijä, en lukija. Kasvoin uskomaan, että kaikesta selviää yksin. Minusta on tullut selviytyjä sekä omasta tahdosta että olosuhteiden pakosta.

Kodin koristelu ei ole minun juttuni, paitsi joulun aikaan. Kun tarjolla on unelmien keittiöremontti ja vaihtoehtoisesti sama raha käytettäväksi matkailuun kymmenen vuoden aikana, olen vaikean paikan edessä. Keittiö auttaa päivittäistä arkea, mutta ei tee minua onnelliseksi.

Tähänastisten kokemusteni ja itsetuntemukseni perusteella riittävä määrä lomaa lypsykarjatilallisena on neljä päivää kuukaudessa ja sen lisäksi kerran puolessa vuodessa pidetty kuukauden vapaa. Tarvitaan 120 vapaapäivää, että jaksamiseni on kestäväällä pohjalla. Se on varsin kohtuullinen toivomus työssä, jota tehdään vuoden kaikkina päivinä. Tällä hetkellä vapaata on vuodessa 26 päivää.

4.2 Ympäristön paineet

Onko hyvän emännän mitta leipomusten määrä, kodin siisteys, vuodenaikaan sopivat matot lattialla ja verhot ikkunassa, vähintään keväällä, syksyllä ja pääsiäisenä pestyt ikkunat, vapaaehtoistyö, ompeluseurat tai se, että joka talven ajaksi laitetaan uusi loimi kangaspuihin? Voiko hyvän emännän mittari olla onnellinen nainen?

Minkälaisena naisena sinä pidät äitiä, vaimoa ja emäntää, joka jättää lapset, miehen ja tilan vuodeksi ja lähtee etsimään elämälleen suuntaa? Rohkea, hullu, ajattelematon, vastuuton, epätoivoinen, juureton? Kannattaako välivuotta suunnittelevaa emäntää rohkaista, kun hän jo omasta päästään keksii näin hulluja ajatuksia? Pitäisikö jokaisen miehen pitää oma vaimonsa mahdollisimman kaukana tällaista suunnittelevasta naisesta? Onko ajattelutapa tarttuvaa?

”Entisaikainen emäntä oli kovaa tekoa. Hän synnytti lapsen heinäpellolla ja jatkoi sitten seivästämistä.” Näin sanoi vanha mies, kun hän halusi näpäyttää nuorta emäntää tämän valittaessa väsymystä.

On väärin asettaa vastakkain menneitä ja nykyisiä aikoja, molemmilla ajoilla on oma tehtävänsä. En voi hyväksyä sitä, että nykyajan emäntää yritetään väheksyä kehumalla vanhojen emäntien kovaa kohtaloa.

Vaikka oma ajatus välivuoden suhteen olisi kuinka kirkas, ei maatilalla voi välttyä ajatukselta, että pettää menneet ja tulevat sukupolvet. Ajattele menneitä sukupolvia ja pidä huolta tulevista polvista, mutta onko tilaa tälle ajalle? On totta, ettei maatilalta niin vain lähdetä, mutta ei se tarkoita, etteikö voisi järjestelyjen jälkeen irrottautua.

Moni viljelijä on järjestänyt rahatilanteensa niin tiukalle, ettei edes uskalla päästää ajatusta välivuodesta päähänsä, vaikka työnilo olisi hukassa. On myös joukko eläimiin kiintyneitä hoitajia, jotka luopuvat koko elämästään, kun eläimet lähtevät.

Kun tunnen tekeväni vastoin kaikkia minuun asetettuja odotuksia, kertailen Aale Tynin Kaarisilta -runoa, joka alkaa seuraavasti: ”Toisille annan toiset askareet, vaan sinulta, lapseni, tahdon, että...”. Rohkenemme me viljelijät ottaa elämän omiin käsiimme? Vievätkö rutiinit kaiken ajan luovuudelta ja uusilta ajatuksilta? Onko itsetuntonne haudattu valtavaan työmäärään? Ja maatilan nainen, olenko vieläkään toiveissani tasavertainen vierellä kulkevan miehen kanssa?

KUVA 2. Elämäni polku ylämäkeen vai alamäkeen? Vaiko aina vain tasaista?

Kun seuraavan kerran vastaasi tulee vanha maatalan emäntä, niin tarkkailepa häntä. Näetkö saman kuin minä? Hän on työn suuntaan kallellaan - lievä etunoja. Polvet ovat hieman koukussa ja pylly hieman takana - helppo kyykistyä lypsylle. Kädet lähestyvät polvia – ulottuu takimmaiseenkin vetimeen. Vaivoja on polvissa, lonkissa ja hartioissa. Käsien nivelet ovat turvonneet ja sormet väentyneet sekä rannekanavat puhdistettu. Onko tämä minunkin tulevaisuuteni?

4.3 Tavallinen päivä

Työpäivä täyttyy töistä, jotka on pakko tehdä. Joka aamu on noustava lypsylle. Ilman aamupalaa ei jaksu pitkälle. Astianpesukone huutaa täyttööä tai tyhjennystä ja siivoton tiskipöytä tiskirättiä. Pyykkikone pyörii miltei tauotta ja narulla liehuvat tummat tai vaaleat, märät, kosteat, useaan otteeseen kastuneet tai kuivat pyykit. Päiväruoka ei valmistu tuumaamalla ja liha olisi pitänyt muistaa ottaa sulamaan jo eilen. Koira pitää itsestään selvänä, että äiti käyttää sen joka ilta lenkillä. Vaikka enhän minä edes ole sen äiti! Ja mitä sanoa lapselle, joka illan pimetessä sanoo silmät kirkkaana: ”Äiti, kun meillä olis nää läksyt.”

Tämä on normaali päiväni, eikä siihen mahdu omia toiveitani. Olen velvoitetyöllistetty, päivä täyttyy velvollisuuksista. Missä on tila toiveille, unelmille ja niiden toteuttamiselle?

4.4 Oksennustauti

Tämä muisto on vuodelta 1996.

Kello on kuusi helmikuuisena maanantaiaamuna ja mittari näyttää lähes kolmeakymmentä pakkasastetta.

Tänään meillä sairastavat kaikki. Lapset ovat oksentaneet koko yön ja kaikeksi lopuksi minäkin. Minun oksentamiseni johtuu väsymyksestä, enhän muutoin koskaan oksenna. Mies oksensi jo eilen illalla. Mikä onni, että aikaa sitten varasin lomittajan juuri tälle viikolle.

Lähetän hiljaisen rukouksen, että lapset nukkuisivat sen ajan, kun käyn lomittajaa opastamassa navetalla. Hiivin alakertaan ja saan lomittajalta soiton. Hänellä on oksennustauti ja kuumetta. Eihän siinä kunnossa voi töihin tulla. Toivotan pikaista paranemista.

On luvassa yksinäinen aamu lypsyllä. Viritän itkuhälyttimen vinttiin ja vien toisen pään mukaan navettaan. Itsellenikin on huera olo oksentamisesta ja istun lypsyjakkaralla aina, kun voin. Viimeiset kaksi lehmää jäävät lypsämättä – kohtahan niiden on joka tapauksessa aika mennä umpeen.

Päivän vietämme pirtin lattialla maaten. Televisio viihdyttää pikkupotilaita ja antaa minulle hetken levon. Matot on kääritty rullalle. Lattia on paljon helpompi puhdistaa oksennuksesta kuin matot, ainakin näillä pakkasilla.

Kyllä nainen on kovaa tekoa. Olen ainut, joka pysyy tolpillaan tämän taudin kynsissä ja olen kuitenkin puolivälissä raskaana.

4.5 Katkotut unet

Meidän talossa kymmenen tunnin yöunet korvattiin kymmen minuutin päiväunilla. Yli kahdeksaan vuoteen en nukkunut yhtään täyttä yötä.

Kuopus oli niin eläväinen, että tarvitsi jalkapuun yöksi. Lukijan ei nyt pidä luulla, että meillä oikeasti oli jalkapuu. Illalla pienet vauhtivarpaat tungettiin rauhoittumaan äidin selän alle tai polvien väliin. Muutaman tunnin ehdin nukkua omassa sängyssä, ennen kuin pikkumies kipaisi uudelleen nukuttavaksi.

Näin me kuljimme sängystä sänkyyn, yö yön ja vuosi vuoden jälkeen, kunnes luovutin ja ostin leveämmän sängyn, johon mahduimme kaikki nukkumaan yhdessä. Oli aikoja, kun nukuimme viisi ihmistä samalla sängyllä - poikittain.

Ihme etten ollut mustelmilla, kun sain potkuja kahdeksan vuotta joka yö. Vai olisivatko luuni juuri noiden tärskyjen ansiosta näin vahvat?

4.6 Sairasta rakentamista

Navettaa rakennettaessa voimat olivat koetuksella viimeistä pisaraa myöten. Kun viimein jouluna 2004 saimme navetan valtaosin valmiiksi, olin valmis keräämään tavarani ja jättämään koko paikan.

Lehmien väkirehut olivat rakentamisen ajan säkeissä ja niitä piti nostella kottikärryihin lehmille jakamista varten. Koska keskeneräiseen navettaan ei tullut vettä, lehmät piti laittaa laitumelle juomaan, ja kun laitumelta loppui syötävä jo heinäkuun alussa, lehmät piti laittaa sisälle syömään. Siis: Ulos juomaan ja sisälle syömään.

Ettei tilanne olisi ollut näin yksinkertainen, lypsyparsia oli vähemmän kuin lypsettäviä lehmiä. Se johti siihen, että kesken lypsyn eläimiä piti vaihtaa paikasta toiseen. Luonnollisesti kaikki navetta-työt tein yksin. Kaikki muut olivat kiinni rakentamisessa.

Ainut apu tuli kaksitoistavuotiaalta esikoiseltani, joka pyysi palkaksi euron illalta, jos hän kävisi traktorilla siirtämässä väkirehusäkkejä konehuoneesta navetalle ja nostelisi säkit kottikärryihin. Jo tuolloin esikoisessa oli voimaa kuin pienessä pitäjässä. Lupasin maksaa hänelle kaksi euroa.

Onko joku rakentaminen joskus edennyt aikataulussa? Meillä aikataulu petti heti alussa, kun ensimmäinen tavaratoimitus oli kolme viikkoa myöhässä. Seuraavaksi seinäelementit olivat kuusi viikkoa myöhässä. Lehmien pääsy uuteen navettaan taisi olla jo kolme kuukautta myöhässä suunnitellusta. Lämpöeristys katolle saapui vasta, kun mittari näytti kolmekymmentä astetta pakkasta ja vesiputket olivat jäässä.

Lehmät viettivät syksyllä pimeitä öitä ulkona ja pimeää oli lypsylläkin, ennen kuin sähkömies ehti saada työnsä päätökseen. Kaikki kuuma vesi piti lämmittää ulkona padassa ja kantaa ämpärillä sinne, missä sitä milloinkin tarvittiin. Kylmää vettä sai vain pannuhuoneen hanasta. Siispä pihalla ja laitumella risteili verkostona vesiletkuja joka suuntaan.

Keskimmäinen pojista joutui nielurisaleikkaukseen rakennuskesän syksynä, kahden viikon varoitustajalla. Navetta oli silloin vielä kovasti vaiheessa. Sairaalasta kotiuduttua jatkui rakentaminen ja kipeän lapsen hoito. Vähintään neljän tunnin välein herätin pikkumiehen ottamaan jotain kipulääkettä. Kaksi viikkoa kuuntelin lohdutonta itkua yötä päivää.

Vihasin koko navetan rakentamista. Olin väsynyt ja tunsin syyllisyyttä, kun en voinut riittävästi viettää aikaa sairaan lapseni kanssa. Kukaan ei sanonut, että hae sairauslomaa lapsen hoitamiseen. Olisi pitänyt ymmärtää itse, mutta väsyneet aivoni eivät kyenneet muodostamaan niin järkevää ajatusta.

4.7 Ouluun kouluun

Kaksikymmentä vuotta sitten en uskonut tämän päivän koittavan. Hurraa, nyt olen kuitenkin vapaa, ei ole helmoissa pyöriviä lapsukaisia. Olen vapaa sivistämään ja kehittämään itseäni.

Tänään on viimeinen kerta, kun on ehdittävä aamujunalla Ouluun opiskelemaan, viimeinen pika-aamu luvassa. Yletön väsymys johtuu varmaan tiedosta, ettei tämän jälkeen enää tarvitse jaksaa juosta, ainakaan opiskelun takia.

Ulkona on hirveä lumipyry ja navetassa kamala mölinä. Hyvin alkaa tämä päivä.

Navetan äänet johtuvat irti päässeestä vasikasta. Äkkiä vasikka karsinaan ja lypsylle, aikaa ei ole tuhlettavaksi. Lypsimet ovat ensimmäisissä lehmissä, kun vasta huomaan, että yksi juomakuppi on irti ja hiehojen parret sekä lantakuilu lainehtivat vettä. Nopeasti päävesihana kiinni, ilmoitus nukkuvalle miesväelle ja takaisin lypsylle, ettei aikataulu petä.

Usein pyöräilen rautatieasemalle, mutta tässä myräkässä turvaudun autokyytiin. Mikään ei tänä aamuna mennyt rauhallisesti tai vanhan kaavan mukaan.

Junassa tunsin sairasta mielihyvää, kun sain jättää koko mieslauman selvittämään tulvakatastrofia.

KUVAT 3 ja 4. Vapaus vai vankila?

Onko ihme, jos muun muassa tällaisten elämäkokemusten jälkeen tekee mieli kääntää kaikelle selkensä edes hetkesi, tai vaikka vuodeksi?

4.8 Projektit, työterveys ja harrastukset

En tunne pienten lasten äitejä, jotka eivät olisi väsyneitä. Pieni lapsi -vaihe ei kuitenkaan kestä ikuisuutta. Jossain vaiheessa pitäisi alkaa nousta pinnalle. Minä kuitenkin tunsin aina vain olevani upoksissa. Hyvinäkin hetkinä, kun elämä hymyilytti, tuli kirkas ajatus: "Täältä on päästävä pois." Huonoina hetkinä mieleen tuli paljon muutakin.

En kuitenkaan nähnyt mahdollisuutta irtiottoon niin kauan, kun lapset olivat pieniä, koululaisia tai alaikäisiä. Aina oli jokin syy, ettei nyt ole oikea aika. Työterveyslääkäri tarjosi kuntoutusta ja toisinaan myös sairauslomaa. Kaikki ne tulivat suureen tarpeeseen, mutta tekohengitystähän ne vain olivat.

Ennen hankkeita olivat projektit. Meri-Lapin alueella oli 2000-luvun alussa viljelijöiden työhyvinvointiprojekti. Perustettiin työnohjauksen ryhmä. Yhden talven ajan vertaisryhmä auttoi ja tuki toisiaan ohjaajan johdolla.

Projektien ja hankkeiden ongelma on, etteivät ne jaksaa elää rahoituskauden päätyttyä. Meitä oli työnohjauksen ryhmässä neljä erilaista viljelijänaista. Pysyimme tiiviinä ryhmänä kaksi vuotta, mutta koska tulimme erilaisista elämäntilanteista ja eri paikkakunnilta, yhteys toisiimme etääntyi pian satunnaisiin tapaamisiin ja yhteydenottoihin.

Työuran aikana voi kerran saada ammatillisesti syvennettyä lääkinnällistä kuntoutusta, niin sanottua ASLAK-kuntoutusta. Kun olin kyseisen kurssin kolmannella ja samalla viimeisellä jaksolla, tunsin kauhun nousevan sisältäni, kun tajusin, ettei enää ole luvassa ylimääräistä viikon lomaa puolen vuoden välein.

Hyvän pakoreitin arjesta takasivat myös lasten urheilukerhojen pitäminen sekä MTK:n ja kunnan luottamustoimet. Ne kannattelivat pitkään, kunnes nekin alkoivat tuntua voimia vieviltä.

4.9 Australia

Odottaessani nuorinta lastani näin useana yönä unta, jossa olin Australiassa, enkä osannut puhua englantia. Tuntui ihan uskomattomalle, minähän olen aina ollut hyvä puhumaan kieliä. Muutaman unen jälkeen sovimme sisareni kanssa, että kun lapset kasvavat, eivätkä enää kysele äidin perään ja heistä löytyvät myös lomittajat, lähdemme Australiaan katsomaan, mistä unissa oli kyse. Tähän päätökseen loppuivat enneunet.

Kuusitoista vuotta myöhemmin juhlistin 50-vuotissyntymäpäivääni Australiassa ja Uudessa Seelannissa. Useaan otteeseen näiden vuosien aikana ehdin ajatella, etten välttämättä lähde maailman toiselle puolelle. Ja elätkö edes niin kauan. Kaikki kuitenkin järjestyi. Vanhin lapsistani lupautui lomittajaksi ja matkarahatkin suorastaan siunaantuivat tilille.

Matkalipun ostin puoli vuotta ennen starttia. Kohta sen jälkeen alkoivat ahdistavat painajaiset, joissa en päässytäkään lähtemään. Ennen lähtöä jouduin lääkäriin voimakkaiden vatsakipujen takia. Ensimmäinen ajatus oli, että en mene lääkäriin. Mieluummin tulen matkalta sinkkiarkussa takaisin kuin menen lääkärille, joka estää lähtöni. Olin varma, että minulla oli vatsasyöpä. Ei ollut vatsasyöpä, oli keliakia.

Alussa suunnittelin kuukauden matkaa, mutta vuotta ennen lähtöä, eräs ystävä asetti päähäni ajatuksen pidemmästä ajasta. ”Kolme kuukautta!” Lähipiirissä hieman nikoteltiin, kun ilmoitin matkani pituuden. Lapset kuitenkin totesivat, että: ”Sie olet äiti aivan aikuinen ihminen ja voit tehdä niin kuin haluat.”

Olen koko tähänastisen elämäni ollut hyvin Tervolaan sitoutunut ihminen. En ole pystynyt olemaan pitkään poissa kotipaikkakunnalta, vaikka olen matkustellut paljon Suomessa ja Euroopassa. Aivan lähdön kalkkiviivoilla koin jälleen yhden ilmestyksen: Mitä jos ikävöinkin kotiin? Kolme kuukautta on pitkä aika olla ikävissään.

Kun nousin lentokoneeseen helmikuun viimeisenä viikonloppuna ja, kun palauin samalle Helsingin lentoasemalle yksitoista viikkoa myöhemmin äitienpäivänä, en koko aikana ikävöinyt ketään enkä mitään. Olin iloinen, onnellinen ja tunsin itseni vapaaksi koko matkan ajan.

KUVA 5. Blue Mountains. Pääsiäinen 2012. Elin onnellisen utuisia aikoja.

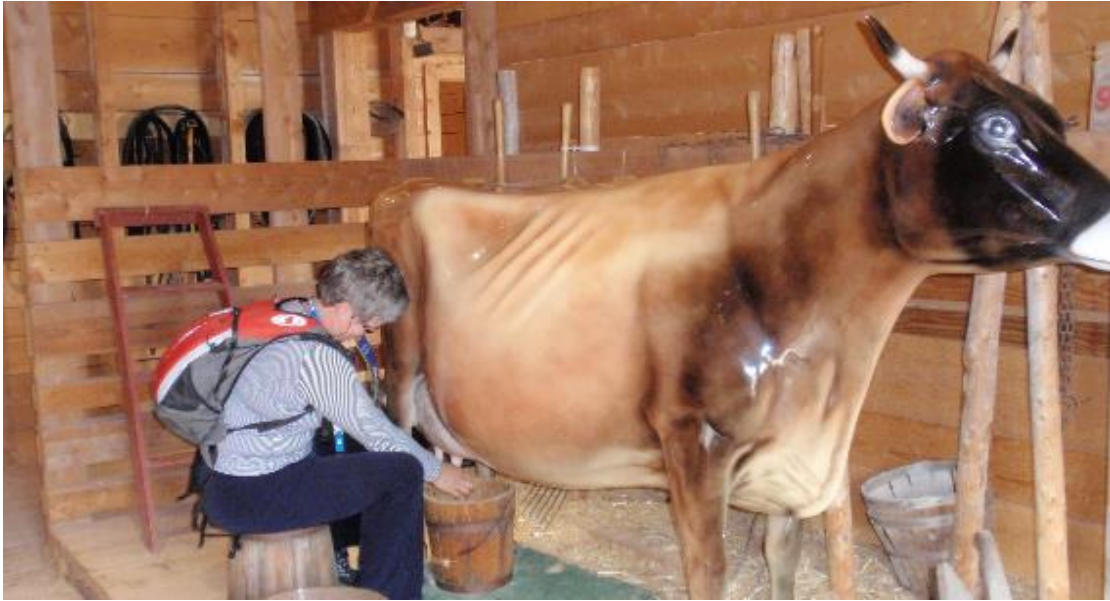
Vaivaiset kolme viikkoa australialainen No worries –ajattelu kannatteli minua kotimaassa. Sinä aikana mikään ei heilutellut minua. Sitten kupla puhkesi ja työnilo katosi.

4.10 Kanada

Prinssi Edwardin saarella ja saaresta, Kanadan itärannikolla, on kirjoitettu maailmankuuluja Anna-kirjoja. Sinne lähdin kirjoittamaan omaa elämäkertääni, puolitoista vuotta Australiasta paluun jälkeen ja puoli vuotta luovan kirjoittamisen opintojen päättymisestä.

Käytin taas häikäilemättä hyväksi kotona ollutta esikoistani. Hän lomitti minua aina tarvittaessa. Tällä keinoin pystyin, ensimmäisen kerran viljelijäurallani, keräämään kaikki kunnallisen lomittajan lomittamat vuosilomat yhteen putkeen.

Kirjoittaminen oli tekosyy, jonka varjolla annoin itselleni luvan olla vastuuton jo toisen kerran lyhyen ajan sisällä. Kerran voi lähteä kaukomaille, sen ympäristö vielä sulattaa, mutta kaksi matkaa ja vielä kauas, se saa ihmiset epäluuloisiksi.

KUVA 6. Green Gabels PEI 2013. Tätä enempää en matkoillani ole maatalouteen sotkeutunut.

Joskus on, hengissä selvitäkseen, lähdettävä kauas useammankin kerran, oli johtava ajatukseni Kanadaan lähtiessä. Niin kauas, ettei sieltä pääse helposti takaisin ja niin outoon paikkaan, etten tunne ketään. Saan olla yksin omien ajatusteni kanssa.

Saarella vahvistui tunne siitä, että haluan tehdä vähemmän ja olla enemmän. Haluan, että päiväni täytyvät muustakin kuin pakkotöistä. On löydettävä toinen tapa elää, jokin rennompia, vapaampi ja enemmän luova.

Sen Prinssi Edwardin saari minulle kirkasti.

4.11 Opiskelu

Syksyllä 2014 alkaneet aikuisopinnot ovat viimeisin keino löytää elämänlanka ja innostus tekemiseen. Tavoitteena on valmistua toistamiseen agrologiksi. Oikeastaan olisin kaiken voinut opiskella ilman tutkintoakin, mutta ilman määrättyä palautuspäivää en päässyt edes opiskelujen alkuun.

Opintojen aloittaminen tarkoitti kohdallani sitä, että varasin tavalliseen arkipäivään ajan opiskelulle ja jätin jotain muuta pois. Joskus paloivat perunat pohjaan ja toisina päivinä ei ollut lämmintä ruokaa, mutta hengissä on selvitty.

Työntäyteisiä päiviä olivat. Pääosin kotoa tehtyjen ensimmäisen vuoden syysopintojen jälkeen kuljin keväällä kaksi tai kolme kertaa viikossa Oulussa opiskelemaan – lypsyjen välissä. Aamu alkoi viideltä lypsyllä, pikainen suihku, aamupala mukaan ja kahdeksan junalla Ouluun. Takaisin tulin joko neljän, seitsemän tai kymmenen junalla ja sieltä menin suoraa iltalypsyille, paitsi silloin kun tulin vasta kymmeneltä. Niinä iltoina lypsyt hoiti keskimäinen poikani opiskelujensa ja harjoittelujensa lisäksi.

Elämäntäyteisiäkin olivat opiskelupäivät. Junassa oli puolitoista tuntia sekä meno- että tulomatalla aikaa perehtyä päivän aiheisiin. Päivittäinen liikunta tuli hoidettua, kun kävelin puolen tunnin matkan rautatieasemalta koululle ja illalla takaisin junalle. Ruokalan tytöt ja pojat pitivät huolen, että sain istua valmiiseen pöytään, syödä vatsani täyteen ja jättää astiat heidän hoidettavakseen.

Työn lisäksi opiskelevalle ryhmän tuki ja kannustus ovat tärkeitä, ettei into pääse laskemaan. Aikaisempien opintojeni ja kokemusteni ansiosta teen neljän vuoden opinnot vajaassa kahdessa vuodessa. Sen seurauksena tukiryhmäni kutistui ikätoveri Päiviin, jonka kanssa seikkailimme nuorisopiskelijoiden joukossa. Oli kiva kuulla, että nuoret pitivät meitä, 50+ -naisia edelleen aivan potentiaalisina yksilöinä.

Opiskelujen lähestyessä loppua, kävi samoin kuin muissakin yrityksissäni kohentaa jaksamista, sisällä alkoi kasvaa pelko: ”Mikä pitää minua pystyssä opintojen päätyttyä?”

Vaikuttiko opiskelu tilanpitoon? Kyllä, kevään aikana ei tiinehtynyt yksikään lehmä tai hieho.

4.12 Unelma välivuodesta

Ennaltaehkäisy on yrittäjän ja kansantalouden kannalta paras ratkaisu hoitaa jaksamista (Smeds; Väre; Suutarinen; Tuure; Leppälä; Karttunen; Lätti; Kaila; Mattila & Ovaska 2013, 48).

Olen pyrkinyt olemaan yhteiskunnalle edullinen ja ratkaissut jaksamistani itse. Olen oppinut, että irrottautuminen on minun keinoni selvitä. Tähän mennessä tehdyt irtiöt ovat olleet riittämättömiä. Miksi en siis kokeilisi mikä on riittävä? Minulla on unelma lehmättömästä välivuodesta ja agrobiologinnot herättivät unelman uudeltaisesta yrittäjyydestä. Yrittäjyyttä kävin hiljattain opiskelemaan kuukauden ajan Norjassa.

Ihmiset, joiden kanssa olen keskustellut vuoden lypsytausta, ovat jokainen kysyneet: ”Onko sellainen mahdollista ja mitä sitten ajattelit tehdä, kun ei tarvitse lemmiä hoitaa?” Kaikki ovat myös nauraneet vastaukselleni, joka on:

Haluaisin lähteä maailmalle vuodeksi ajelehtimaan. Voisin ensin matkustaa vaikka Sveitsiin ja olla siellä niin kauan, että jonain aamuna herätessäni huomaisin, etten enää halua olla Sveitsissä. Sitten haluaisin kuulostella itseäni, että mihin seuraavaksi menisin. Seuraava kohde voisi olla vaikka Skotlanti, jossa olisin taas päivät täyteen, kunnes havahtuisin toteuttamaan seuraavaa mielitekoa.

Tämän pidemmälle en ole päässyt, kun kuulijat ovat nauraneet ja sanoneet, että: ”Olet sie hullu!”

KUVA 7. Voi olla, että hullu olenkin, mutta tällainen on minun unelmani.

Kaapistani löytyy useita kirjoja, joihin olen kerännyt elämän varrella vastaan tulleita viisaita sanoja. Yhteen kirjoista olen kirjoittanut filosofi Esa Saarisen sanat: ”Maailmassa, joka on ulkopäin säädelty, ei ole todellisia inhimillisiä tekoja.”

Erityisesti viime vuosina on tuntunut, kuin ajelehtisin elämääni eteenpäin, ilman varsinaista suuntaa. Koskaan en ole pysähtynyt tarkastelemaan matkan tekoa, olen ottanut tehtävät ja tavoitteet ulkoapäin annettuina.

Kun peilaan ajatuksiani Esa Saarisen ajatelmiin, mykistyn. Eikö elämässäni ole todellisia inhimillisiä tekoja?

Näin ei voi jatkua.

5 VÄLIVUODEN TOTEUTUS

Uusin maatalouden luopumistukijärjestelmä on voimassa vuoden 2018 loppuun (MELA 2015, viitattu 11.12.2015), enkä sen ehtojen perusteella ole luopumistukeen oikeutettu. Vanhuuseläkeikä on kymmenen vuoden päässä. Jaksamista tai intoa tällä työmäärällä ja tahdilla tässä työssä ei ole kymmeneksi vuodeksi. Tilalle on innokas jatkaja, mutta hänen koulunsa on vielä käymättä ja maailma valloittamatta.

Suunnitelma on, että vuoden 2016 aikana tehdään valmistelut, jotta vuoden 2017 alusta alkaen tilan kaikki lypsylehmät ovat poissa. Tilalle jää kasvamaan vain sellaisia vasikoita ja hiehoja, joiden poikiminen voidaan ajoittaa vuoden 2018 alkuun tai sen jälkeen.

Oletan ja henkilökohtainen tavoitteeni on, että pystyn väli vuoden aikana keräämään voimia ja intoa niin paljon, että jaksan loppurupeaman työelämää, saan rauhassa suunnitella uutta yritysideaani sekä ehdin saada valmiiksi keskeneräisiä rakentamisia. Unohtaa ei sovi myöskään maailmalla ajeltimista.

5.1 Ratkaisuun vaikuttavia tekijöitä

Maidontuottajalla on sidoksia moneen suuntaan. Tuotantoa valvotaan ja seurataan. Lisäksi on tahtoja, jotka valvovat omia etuja tai sijoituksia yrityksessä. Viljelijä on myös velvollinen ilmoittamaan tuotannossa ja omistussuhteissa tapahtuvista muutoksista monelle viranomaiselle.

Seuraavassa kuvassa on tekijöitä, jotka *ainakin* on otettava huomioon, jos vuodeksi hyppää pois ”piireistä” lopettamalla lypsykarjan pidon.

KUVA 8. Ratkaisuun vaikuttavia tekijöitä.

Kuvan 8 valkeat hattarat, kuten tuet, lomitus, meijeri ja pankki, ovat oman hallintonsa sääteliä, helposti selvitettäviä ja ymmärrettäviä. Niihin löytyy asianomaiselta viranomaiselta vastaus: onnistuu joko helposti tai vaikeasti.

Vaikka maidontuotannon keskeyttää, eivät pellot ja metsät lakkaa olemasta. Niitä on hoidettava ja niistä voi korjata sadon. Viljelysuunnitelma joudutaan tarkastamaan, koska eläinmäärä laskee sekä

eläinten ikärakenne ja tuotanto muuttuvat vuoden ajaksi. Yhdellä vuodella metsän elämässä ei ole ratkaisevaa merkitystä, joten myöskään metsäpuolen vaikutusta tai mahdollisuuksia ei tarkastella.

Kuvan 8 vihreät pilvet ovat monisyisempiä. Perinteet yrittävät velvoittaa tietynlaiseen äitiyteen ja emännyyteen. Talossa saattaa olla tarjolla valmiit toimintamallit ja nuoren emännän asemaa tilan hierarkiassa voi kuvastaa vanha sanonta: ”Ottaako miniä vai annetaanko koiralle?” Perinteet voi nähdä turvallisena pesänä, mutta ne voivat myös tuntua vankilalta.

Tila on osa kyläyhteisöä, viljelijäyhteisöä, kuntaa, kaupunkia, maakuntaa, valtiota. Jokaisella erilaisella taholla voi olla avoimia tai kätkeytyviä odotuksia tilan emännän suhteen. Toinen emäntä ottaa voimansa yhteisöllisyydestä, kun kanssasisar puolestaan ahdistuu yhteisön odotuksista.

Elämän tärkein ja samalla monesti haasteellisin osa-alue on ihmissuhteet. Paineita suhteisiin syntyy sukupolvien ja sukupuolten välisistä eroavuuksista sekä yksilöllisistä eroista. Miten elää hyvää elämää, vaikka kemiat ympäröivien ihmisten kanssa eivät aina kohtaa? Maatilojen ja emäntien ihmissuhdeasiat olisivat laajuudeltaan oman opinnäytetyön aihe, joten en tässä työssä tarkastele aihetta tarkemmin.

Rohkeus ja jaksaminen ovat yksilöllisiä ja tilannekohtaisia muuttujia. Toimeentulo on elämän realiteetti, joka on aina otettava jollain tapaa huomioon.

5.2 Eläimet

5.2.1 Lypsylehmät

Tervolan kunnan eläinlääkäreiltä tiedusteltiin mielipidettä lehmien vuokraamisesta naapuritalalle väli vuoden ajaksi. Heidän mukaansa terveet lehmät voi myydä naapurille, sairastaneet tai sairastavat kannattaa lopettaa. Vuokrattujen lehmien palauttaminen takaisin tilalle aiheuttaa, heidän mielestään, niin suuren tautiriskin, ettei sellaista kannata ottaa. Eläinlääkärit neuvoivat tekemään kauppaa

sellaisten tuottajien kanssa, jotka ovat avoimia ja antavat luvan keskustella tilansa tautitilanteesta eläinlääkärin kanssa. (Eläinlääkärit, haastattelu 12.5.2015).

Keskusteluissa lypsykarjatilallisten kanssa huomio kiinnittyi eläinten sopeutumiseen enemmän kuin bakteerikammoon. He olivat kiinnostuneita lypsävistä eläimistä, mutta mieluiten useamman lehmän ryhmänä kuin yksittäin. Isoissa robottinavetoissa yksinäinen tulija joutuu ryhmän kiusaamaksi, kun taas useamman vieraan lehmän ryhmä pitää paremmin toistensa puolia ja kotiutuminen uuteen navettaan onnistuu paremmin.

Koska lehmien päivähoito ei ole suositeltavaa, esiteltiin naapurituloille vaihtoehtoa, jossa lehmät myytäisiin lihan hinnalla ja optiolla, että jokainen syntynyt maitorotuinen lehmävasikka palautetaan myyjälle juottokauden jälkeen.

Esitys myyntihinnasta ja vasikkapalkasta herätti, ainakin alustavissa keskusteluissa, kohteliasta kiinnostusta. ”Kuka alkaa kasvattaa toisen lehmävasikkaa?” on vanha sanonta, jota eläinlääkärit kehottivat miettimään. Sanonta tarkoittaa, että toiselle menevää vasikkaa ei, ainakaan entisinä aikoina, ole tavattu hoitaa yhtä hyvin kuin itselle jäävää.

Turvallisin keino päästä uuteen alkuun väli vuoden jälkeen on ostaa vuoden 2016 aikana niin paljon hyviä lehmävasikoita kuin omaan navettaan mahtuu. Lehmien määrä nousee nopeimmin siementämällä kaikki hiehot sukupuolilajitellulla maitorodun sonnien spermalla.

5.2.2 Vasikat ja hiehot

Vasikan kasvattaminen poikivaksi hiehoksi kestää kaksi vuotta. Koska tilalle jää vasikoiden ja hiehojen hoitajia, vuoden ikäiset ja sitä nuoremmat lehmävasikat kannattaa jättää kasvamaan. Yli vuoden ikäiset hiehot, jotka poikisivat väli vuoden aikana, myydään, ellei niiden poikimisen siirtäminen ole järkevää. Näin pienennetään eläinaineksen hankintatarvetta ja samalla pienenee myös tautipaine uudelleen aloitettaessa, kun ostovasikoita ei ole tarpeen hankkia monelta eri tilalta tai suurista määriä.

Ensimmäiset siemennykset voi aloittaa kolmen kuukauden kuluttua väli vuoden alkamisesta eli huhtikuussa 2017 niin, että ensimmäiset poikimiset ajoittuvat vuoden 2018 alkuun. Jotta maitoa olisi meijeriin laitettavaksi, kannattaa vuoden 2018 alkuun järjestää poikimisruuhka.

Tuotannon nostaminen täyteen mittaan vie aikaa silloin, kun ei turvaudu laajamittaiseen eläinten ostamiseen. Se tarkoittaa myös sitä, että ensimmäiset vuodet lypsytaun jälkeen voivat olla vähätoisempia, mutta myös vähätuloisempia.

5.3 Yhteistyökumppanit ja viranomaiset

5.3.1 Verottaja

Verohallinnon asiakaspalvelun (sähköpostiviesti 5.5.2015) neuvo on, että mikäli väli vuoden alkaessa on selvää, että toimintaa jatketaan vuoden päästä, tila kannattaa pitää ennakkoperintärekisterissä, arvonlisäverovelvollisuus säilytetään ja toimialamuutos jätetään tekemättä. Toiminnasta, keskeytyksestä ja sen kestosta kannattaa tehdä veroilmoitukseen vapaamuotoinen selvitys.

Verohallinnon sivuilla (Vero.fi, viitattu 14.7.2015) ovat seuraavat ohjeet koskien tuotannon lopettamista tai tuotannossa tapahtuvia muutoksia:

1. Kaikista muutoksista toiminnassa on ilmoitettava Verohallintoon.
2. Tuotannon loppuessa on maatalousyrittäjän huolehdittava, että hänet poistetaan kaikista Verohallinnon rekistereistä, joihin hänet on merkitty.
3. Toiminnan loppumisella voi myös olla vaikutusta ennakkoveroihin.
4. Toiminnan loppuessa kirjanpitoaineisto ja tilinpäätösaineisto on säilytettävä vielä toiminnan lopettamisen jälkeenkin.

Verosuunnittelu

Oman talouden kannalta on tärkeää miettiä, miten tulot ja menot saa mahdollisimman edulliseen tasapainoon. Kun keskeyttää tuotannon, syntyy lehmistä mahdollisesti paljon teuras- ja myyntituloja ja voi olla järkevää miettiä myyntitulojen jaksottamista usealle vuodelle. Jos samanaikaisesti ostaa vasikoita uutta alkua varten, syntyy myös vastaavasti menoja ja jaksottamisen tarve pienee.

Muutoksia tuloissa ja menoissa tulee seuraavasti:

1. Maitotulot loppuvat kokonaan.
2. Lypsylehmiin kohdistuvat menot lakkaavat. Näitä ovat: rehu-, siemennys-, eläinlääkäri- ja maitotalousmenot.
3. Eläinmääriin sidoksissa olevat korvaukset pienenevät.
4. Sähkön ja veden kulutus pienenee.
5. Palkattujen lypsäjien tarve loppuu.
6. Vakuutus- ja eläkemaksuihin tulee mahdollisesti muutoksia.

Kun alkuvuodesta 2017 tehdään maatilan veroilmoitus, siinä yhteydessä on syytä tehdä arvio väli-
vuoden aikaisista tuloista ja hakea muutokset ennakkoveroihin. Samalla annetaan verottajalle kirjallinen selonteko välivuosisuunnitelmasta. Näillä toimilla tulee verottajan pyynnöt toteutettua.

5.3.2 Meijeri

Valiomainen hankintaosuuskunta Pohjolan Maito suhtautuu vuoden kestäväan maidontuotannon keskeytykseen joustavasti. Heille riittää ilmoitus päivästä, jolloin maidonnouto tilalta loppuu. Samoin toimitaan, kun keräilyä väli vuoden jälkeen jatketaan, soitto osuuskunnalle riittää. Koska maidontuotannon on tarkoitus jatkua vuoden jälkeen, osuuskunnalle maksettua osuusmaksua ei kannata nostaa. (Osuuskunta Pohjolan Maito, haastattelu 8.7.2015).

Osuuskunnan uudet säännöt tarkentavat tilannetta. Niissä sanotaan, että osuuskunnalle on ilmoitettava vähintään kuukautta ennen maidonkeräilyn loppumista. (Osuuskunta Pohjolan Maito, luento 1.2.2016).

5.3.3 Lomitus

Lomaoikeuden **menettää**, kun:

1. eläinyksikkömäärä putoaa alle kuuden,
2. ei päätoimisesti osallistu tilan hoitoon,
3. yrittäjää ei veroteta maatalouden tuloverolain mukaan tai
4. yrittäjä ei ole MYEL vakuutettu.

Kaikkien ehtojen on toteuduttava lomitusajankohtana. Vuosilomaa on haettava lomitushallinnon paikallisyksikön määräämänä aikana. (Mela 2016b, viitattu 11.1.2016). Jos lopettaa työnteon vuodeksi, niin ainakin kohta kaksi lakkaa pätemästä ja lomaoikeus menetetään. Mahdollisesti muutkaan kohdat eivät ole voimassa.

Mikäli on aiemmin käyttänyt kunnallisia lomituspalveluja ja aikoo pitää vuoden väliä, lomahallinnon Tervolan paikallisyksikkö (haastattelu 9.5.2015) toivoo siitä ilmoituksen hyvissä ajoin etukäteen. Ennakoilmoitus helpottaa lomitusten suunnittelua.

5.3.4 MYEL ja MATA(L)

Maatalousyrittäjien eläkelaitos, Mela, huolehtii lomituksen lisäksi myös viljelijän lakisääteisestä työeläkevakuutuksesta (MYEL), Mela-sairauspäivärahasta ja maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautivakuutuksesta (MATA). Maatalousyrittäjänä on lakisääteisen, pakollisen eläkevakuutuksen piirissä, kun:

1. Omistaa vähintään 5 MYEL-hehtaaria. MYEL-hehtaariin luetaan kaikki peltohehtaarit ja lisäksi metsähehtaarit alueittaisella kertoimella muunnettuna.
2. Yrittäjä työskentelee tilalla ja omistaa tilan, myös vuokratilalla on MYEL-vakuutettava.
3. MYEL työtuloa kertyy yli 3778,59 euroa (vuonna 2016). (Mela 2016c, viitattu 5.1.2016).

Kun työskentelee tilalla, vaikka lehmät olisivat poissa, MYEL -vakuutus jatkuu normaalina. Siihen voi kuitenkin tehdä työtulon tarkistuksen (Mela 2016, sähköpostiviesti 29.1.2016). Mikäli väli vuoden aikana syntyy uudenlaista tilaan liittyvää yritystoimintaa, MYEL -vakuutusta voidaan tarvittaessa tarkistaa myös ylöspäin. (Mela-asiamies, haastattelu 8.2.2016).

Jos taas väli vuoden aikana ei fyysisesti ole paikalla tilan töitä tekemässä, vakuutus päätetään. Päätäminen hoidetaan Mela-asiamiehen kautta tai Melan pääkonttoriin yhteyttä ottamalla. Kun palaa tilan vahvuuteen, ilmoitus Melaan tulee tehdä välittömästi. (Mela Asiakaspalvelu, haastattelu 9.7.2015). Vakuutusta päätettäessä on hyvä tiedostaa, ettei myöskään eläke kartu kyseiseltä ajalta eikä ole vakuutettu vapaa-aikana tai tapaturmien varalta (Mela 2016, sähköpostiviesti 29.1.2016).

Pakollisen MYEL-vakuutuksen ottanut henkilö on, ilman erillistä hakemusta, vakuutettu työtaturmien ja ammattitautien varalta MATA-vakuutuksella. Vuoden 2016 alusta maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki, MATA, muuttui maatalousyrittäjien työtaturma- ja ammattitautilaiksi, MATAL. (Mela 2016d, viitattu 11.1.2016) Tässä on huomattava, että kun päättää pakollisen MYEL-vakuutuksen myös tapaturmavakuutus lakkaa.

5.3.5 Maatalouden korvausjärjestelmä eli tuet

Tukipolitiikka on verotuksen ohella aihealue, johon on perehdyttävä laajasti ja syvällisesti, ettei tule yllätyksiä. Annettujen eläintenpidon aikarajojen on täytyttävä päivälleen eikä eläinten vähimmäislukumääristä voi tinkiä. Tervola sijaitsee C-tukialueella ja tässä tarkastellaan tilannetta tervolalaisella maitotilalla.

Vuoden 2015 tukihaussa tehdyt sitoumukset ovat voimassa vuoden 2016 loppuun. Sen jälkeen sitoumukset ovat voimassa vuoden kerrallaan. Viljelijälle maksetaan tukea *pinta-alan, eläinmäärän tai tuotetun tuotteen määrän perusteella*. (Mavi 2015a, viitattu 11.12.2015).

Eläinkohtaiset korvaukset

Teurashiehopalkkiota voi edelleen saada, kunhan eläin teurastetaan Maaseutuviraston hyväksymässä laitoksessa (Mavi 2016a, viitattu 2.2.2016).

Maitopalkkio jää saamatta siltä ajalta, kun maitoa ei tuoteta. Erillistä ilmoitusta tuotannon keskeyttämisestä ei tarvitse korvausjärjestelmään tehdä, koska meijeri ilmoittaa meijeriin vastaanotetun maidon suoraan tuenmaksajalle. (Rovaniemen maaseutupalveluista, haastattelu 2.2.2016).

Luonnonmukaisessa tuotannossa on oltava vähintään 0,3 eläinyksikköä jokaista korvauskelpoista sitoumushehtaaria kohti (Mavi 2015b, viitattu 11.12.2015). Tilaa ei viljellä luonnonmukaisesti. Lisäksi on Etelä-Suomea koskevia eläinkorvauksia, jotka eivät ole voimassa Tervolassa.

Eläinten hyvinvointikorvaus

Eläinten hyvinvointikorvaus edellyttää vähintään 15 eläinyksikköä koko sitoumusajan (Mavi 2015c, viitattu 11.12.2015).

Tilalle on tehty eläinten hyvinvointisitoumus. Tästä syystä vuoden 2016 loppuun saakka navetassa on oltava vähintään 15 eläinyksikköä. Tämän johdosta väli vuoden on käytännöllistä alkaa aikaisintaan vuonna 2017.

Luonnonhaittakorvaus

Luonnonhaittakorvauksen *kotieläintilan korotusta* maksetaan tilalle, jolla on vähintään 0,35 eläinyksikköä jokaista korvauskelpoista hehtaaria kohti. Tukea maksetaan 60 euroa korvauskelpoiselle hehtaarille. Eläimiä vähennettäessä pitää laskea riittääkö eläinmäärä korotettuun tukeen. (Mavi 2016b, viitattu 2.2.2016). Eläinmäärän laskentaohjeet löytyvät Maatalousviraston sivulta (Mavi 2016c, viitattu 2.2.2016).

Muut hehtaarikorvaukset eivät ole eläinmääriin sidottuja (Rovaniemen maaseutupalvelut, haastattelu 2.2.2016).

5.3.6 Vakuutusyhtiö

Vaikka lehmät laitetaankin pois, navetassa säilyy lypsyyn ja eläintenhoitoon liittyvä konekanta. Siitä syystä navetta vakuutetaan edelleen navettana. Tämä on tärkeää huomioida, jotta vakuutusturva säilyisi kattavana myös väli vuoden aikana, siinäkin tapauksessa, että tyhjillään oleva navetta sattuisi palamaan. (LähiTapiola, sähköpostiviesti 10.12.2015)

LähiTapiolasta neuvotaan laskemaan tuotantoeläinten vakuutus sille tasolle kuin eläinten määrä navetassa edellyttää. Myös tuotannon keskeytysvakuutuksen liikevaihto määritellään väli vuoden ajaksi ilman maitotuloja. Kyseisen vakuutuksen tarkoituksena on korvata esine- tai tuotantoeläin vakuutuksella vakuutetun omaisuuden tuhoutumisen tai vahingoittumisen (esimerkiksi tulipalon) aiheuttamat lisäkustannukset sekä mahdollinen tulojen menetys. Lisäksi kannattaa pyytää vakuutuskirjaan merkintä, että muutos on väliaikainen ja vakuutukset tullaan väli vuoden jälkeen muuttamaan. Viljelijän on syytä muistaa, että kaikissa muutostilanteissa vastuu ilmoitusten tekemisestä sekä vakuutusten ajan tasalla pitämisestä kuuluu viljelijälle.

Mikäli MYEL- ja MATA(L) vakuutukset lakkaavat, vakuutusyhtiöillä on tarjolla vakuutuksia tapaturmien ja sairauksien varalle.

5.3.7 Pankki

Mikäli tilalla on velkoja, on ehdottoman tärkeää keskustella pankin edustajan kanssa, miten väli vuoden aikana korot ja lyhennykset hoidetaan. Suuri velkamäärä voi estää väli vuoden toteutumisen.

5.3.8 Siemennys ja jalostus

Siemennykset laskutetaan maitotilalla meijerin kautta suoraan maitotilistä. Kun lopettaa maidon tuotannon, laskutus siirtyy paperilaskuksi. Muutoksen voi tehdä helposti ilmoittamalla asian semilogille tavanomaisella siemennyskäynnillä. (Osuuskunta FABAA, sähköpostiviesti 23.7.2015).

Tilalle voidaan tehdä lypsäjän väli vuoden ajaksi jalostussuunnitelma etukäteen tai tilalla työskentelemään jäävät henkilöt tekevät ja toteuttavat sen ennalta laadittujen ohjeiden ja linjausten perusteella.

5.3.9 Tuotosseuranta

Tuotosseurantaan kuuluvan tilan on mietittävä ilmoitukset seuranta ylläpitävälle ProAgrialle. Viimeisen lypsävän lehman lähtiessä tilalta lakkaa tuotosseuranta. Kun ensimmäinen lehmä poikii vuoden tauon jälkeen, tila voi liittyä uudelleen tuotostarkkailuun. (ProAgria Lappi, haastattelu 1.2.2016).

5.3.10 Teurastamo

Eläinsuojelulaista ja -asetuksesta ei seuraa lehmien pidon lopettamiseen mitään rajoitteita. Asetus puhuu vain sairaiden eläinten kuljetuksesta, osaavista teurastajista ja määrittää hyvät teurastustavat. (Finlex 2015a ja 2015b, viitattu 25.10.2015). Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu *Tavoitteena terve ja hyvinvoiva nauta* (2006, 12) sanoo, että nautaa, joka voi poikia kuljetuksen aikana tai eläintä, joka on poikanut alle kaksi vuorokautta sitten, ei pääsääntöisesti saa kuljettaa.

AtriaNauta pohjoisen alueen asiakkuuspäällikön (Atria, haastattelu 18.10.2015) mukaan teurastamo ei aseta rajoitteita eläinten lopettamiselle. Kaikkien eläinten teurastaminen käy kyllä päinsä.

Atrian edustajan mukaan lehmillä on juuri nyt kysyntää ja tilannetta kannattaa seurata. Atriasta kehoitetaan seuraamaan vasikkayskätilannetta, kun tuotanto aloitetaan uudestaan.

5.4 Välivuoden toteutussuunnitelma

Kaksikymmentä vuotta viljelijänä on takana ja mitä ilmeisemmin kymmenen vuotta viljelijäuraa on vielä edessä. On oikein sopiva aika katkaista työputki ja hengähtää hetki. Selvitys välivuoden käytännön järjestelyistä on tehty ja voi siirtyä toimintasuunnitelmaan.

Moni ihminen on sanonut, että vaatii rohkeutta irrottautuminen tilan töistä pitkäksi aikaa. Kyse ei oikeastaan ole rohkeudesta, vaan pakosta. On pakko lähteä, että jaksaa eteenpäin. Aiemmat pitkät poissaolot tilalta, jotka ovat kaikki olleet matkoja, ovat nostaneet ylös tylsyydestä ja ilottomuudesta. Iloisuus ei ole kuitenkaan koskaan säilynyt pitkään. Kun on kerran tuntenut työssään iloa, haluaa sen löytää uudelleen, milteipä keinolla millä hyvänsä.

Lapset sanoivat, että olen aikuinen ihminen ja voin tehdä niin kuin itse haluan. Olen päättänyt, etten kysele kenenkään mielipidettä, vaan toimin (kerrankin) omien mielitekojeni mukaan, kuuntelen sisäistä ääntäni ja pidän välivuoden oman terveyteni tähden.

5.4.1 Vaihtoehtoja

Alkuperäinen ajatus oli pitää vuosi vapaata ja ostaa pelkkä menolippu maailmalle. Opinnäytetyöprosessin edetessä ja opintojen innoittamana syntyi uudenlainen yritys, jonka perustaminen on antanut lisää mahdollisuuksia välivuoden toiminnaksi.

Etukäteen ajateltuna on kolme suunnitelmaa:

1. Viettää koko vuosi maailmaa kierrellen.
2. Käyttää koko vuosi uutta Green Care -henkistä yritystoimintaa käynnistäen.
3. Rakentaa ensimmäisestä ja toisesta välivuosisivaihtoehdosta tasapainoinen kokonaisuus, joka sisältää sekä matkailua että yrityksen toiminnan kehittämistä ja rakentamista.

Mikä vaihtoehtoista toteutuu, on vielä arvoitus. Suunnitelmien työstäminen näyttää synnyttävän aina vain uusia ideoita. Kuka tietää, vaikka vaihtoehtoja olisi vuoden 2017 alussa enemmän kuin kolme.

5.4.2 Toimeentulo

Maailmalla ei tarvita paljon rahaa. Ajoissa ostetut liput voi saada pilkkahintaan, joten pienilläkin säästöillä pääsee kauas ja työtä tekemällä saa lisää rahaa. Lisäksi voi liittyä internetistä löytyviin työvaihto-ohjelmiin, kuten Couchsurfing, HelpX ja Workaway. Ne mahdollistavat sekä ilmaisen asu-
misen että ruuan ja vastineeksi tehdään majapaikan toivomia töitä. Kokemus on osoittanut, että keski-ikäiselle, toimeliaalle ja osaavalle matkalaiselle tällaisia asuinpaikkoja löytyy helposti. Halpaa yöpymistä on tarjolla myös nuorisomajoissa, hostelleissa ja backpackers-majoissa.

Jos päättää jäädä Suomeen ja jatkaa yrityksen kehittämistä ja toimipaikan rakentamista, tulot elä-
miseen on löydettävä yrityksestä. Kuluvana vuonna on varovasti etsitty yhteistyökumppaneita pal-
velu yritykseen, joten vuonna 2017 voi yhteistyökumppaneita etsiä rohkeammin.

Mistä otetaan rahat uusiin eläimiin? Kun on lähdössä matkoille yksin ja kotiin jää ihmisiä, he voivat ruokkia ja hoitaa hiehot ja vasikat, vaikka lypsäminen ei heitä kiinnostakaan. Teurastettujen ja naa-
pureille myytyjen lehmien tuloilla voi ostaa vasikoita kasvamaan uutta alkua varten. Peltoja voi vil-
jellä sen verran, että eläimille saavat kotoiset perusrehut ja ylimääräisen sadon voi myydä.

6 POHDINTA

Lypsäjän välivuosi -opinnäytetyö on väsyneen maitotilallisen ajatusten selvittämistä paperilla. Samalla työ pyrkii tarinan keinoin rohkaisemaan naisia – erityisesti maaseudun naisia – kuuntelemaan omaa ääntään, kaikesta ulkoisesta ja sisäisestä paineesta huolimatta. Lisäksi työssä selvitetään mitä ympäröivä yhteisö ja sidosryhmät edellyttävät, kun maidontuotanto lopetetaan vuoden ajaksi laittamalla lehmät pois.

Opinnäytteen aihe löytyi helposti, sydän on täynnä tätä asiaa. Itse työ vaihtoi olomuotoa puolitoista vuotta kestäneen syntyhistoriansa aikana kolme kertaa. Ensin oli perinteinen opinnäyte laskelmineen ja ongelman asetteluineen. Toinen versio sisälsi kaksi erillistä osaa, tarinan ja teknisen toteutuksen, kunnes opinnäytetyöstä muotoutui tarinallinen kokonaisuus, joka sisältää välivuoteen valmistautumissuunnitelman.

Lähtöoletta oli, että välivuoden käytännön toteuttaminen vaatisi suuria järjestelyjä ja eteen tulisi isoja haasteita. Toki tuotannon alas ajaminen ja vuoden jälkeen uudelleen aloittaminen työllistävät, mutta toteuttamisen suurin este löytyy viljelijän oman pään sisältä. Viranomais- ja yhteistyötahot suhtautuvat vuoden lypsykatkoon joustavasti.

Maatila on lopultakin työpaikka toisten työpaikkojen joukossa. On vaarallista kahlita itsensä työhön tai paikkaan tai ihmisiin. Kun työtään rakastaa, mutta se uuvuttaa, on syytä hakea tilanteeseen muutosta.

On tullut aika ottaa selvää, onko vuosi riittävän pitkä aika, että ehtii palautua kehossa ja mielessä olevasta väsymyksestä ja selvittää palautuuko elämänilo pitkäksi aikaa, kun katselee vuoden muita maisemia ja asioita. Mikä estää välivuoden, kun se suunnitelmana näyttää aivan mahdolliselta? Vaikka se tällä tilalla onkin mahdollista, on muistettava, ettei tällainen ratkaisu sovi kaikille, jokaisen on itse pohdittava oma tilanteensa.

7 LOPPUSANAT

Äidin elämässä ei ole lapsia tärkeämpää tehtävää. Lapsissa ei kuitenkaan pidä roikkua, eikä elämää ole tarkoitus elää heidän kauttaan. Lasten aikuistuminen antaa, ja samalla myös pakottaa, tarkastelemaan omaa elämää. Onko se omannäköinen elämä?

Nuoret sanovat, että elämä loppuu kolmeenkymmeneen ikävuoteen. Väärin, viisikymppinen on monitaitoinen, luotettava ja haluttu työntekijä maailmalla. Tämä totuus kohottaa itsetuntoa ja lisää rohkeutta. Ehkä elämä ei olekaan vain tämä polku. Vielä on mahdollista toteuttaa muutama unelma.

Vuosia sitten Maaseudun Tulevaisuus -lehdessä oli artikkeli väsyneestä naisesta. Naisen sanoma oli, ettei pahaolo mene pois verhoja vaihtamalla. Ne sanat liikuttivat – pysäyttivät. Jos nämä tarinat ovat auttaneet edes yhtä kanssasisarta, niiden kertominen ei ole ollut turhaa.

Miten selviän, kun ei ole maitotiliä? En tiedä, mutta sen tiedän, että minulla on kädentaitoja, tietämystä ja osaamista monelta alalta. Ainakaan (uhka)rohkeuden puutteesta ei mikään jää kiinni.

Miten saan ajan kulumaan ja tunnenko itseni tarpeettomaksi? Aika näyttää.

Jos en jaksa kaikista yrityksistä huolimatta, aina on lupa lopettaa kokonaan maanviljelys.

*Suunnitelma, jota ei voi muuttaa, on huono suunnitelma
(Publilius Syrus)*

LÄHTEET

Atria. Asiakkuuspäällikkö Luusua, M. Haastattelu 18.10.2015.

Eläinlääkärit. Meri-Lapin ympäristöpalvelut, Tervola. Kurth, P & Manninen, S-M. Haastattelu 12.5.20015.

Finlex. 2015a. Eläinsuojelulaki. Viitattu 25.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=EL%C3%84INSUOJELU-LAKI>

Finlex. 2015b. Eläinsuojeluasetus. Viitattu 25.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960396?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=EL%C3%84INSUOJELU-asetus>

Heinämaa, S & Saarinen, E. 1983. Olennainen nainen. Juva:WSOY, 108-109.

Härkki-Santala, M. 2002. Oman elämänsä ehtoisia emäntä. Ei paikkaa: MC Pilot Oy Kustannus, 57.

Kalliomäki, A. 2014. Tarinallistaminen, Palvelukokemuksen punainen lanka. Viro: Talentum Media Oy, 5.

Kallioniemi, M. 2008. Maatalousyrittäjille rauhaa vaalia jaksamista ja terveyttä. Maaseudun Tiede 65(1), 13.

Kääriäinen, M. 2014. Huomio henkiseen työhyvinvointiin. Työturvallisuuskeskuksen julkaisu. Ei paikkaa: Nykypaino Oy, 6, 22.

Leskinen, J. 2007. Artikkelissa L. Pakarinen Tuottajan hyvinvoinnista on suora linkki eläinten hyvinvointiin. Lihatalous 65(2), 8-9.

Lomitushallinnon Tervolan paikallisyksikkö. Vt. Iomasihteeri Raatikka R-L. Haastattelu 9.5.2015.

LähiTapiola. Tuotepäällikkö Sohlman, J. Sähköpostiviesti 10.12.2015.

Mavi. 2015a. Viljelijä. Viitattu 11.12.2015. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Sivut/default.aspx>

Mavi. 2015b. Luonnonmukainen tuotanto. Viitattu 11.12.2015. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Sivut/luonnonmukainen-tuotanto.aspx>

Mavi. 2015c. Eläinten hyvinvointikorvauksen sitomusehdot 2015-2016. Viitattu 11.12.2015. http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/Documents/EI%C3%A4inten_hyvinvointikorvauksen_sitomusehdot_vuosina_2015-2016%20v3.pdf

Mavi. 2016a. Nautapalkkio. Viitattu 2.2.2016. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Sivut/nautapalkkio.aspx>

Mavi. 2016b. Luonnonhaittakorvaus. Viitattu 2.2.2016. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Sivut/luonnonhaittakorvaus.aspx>

Mavi. 2016c. Luonnonhaittakorvauksen kotieläinkorotus. Viitattu 2.2.2016. <http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Documents/LHK-kotielainkorotus-laskentasaantoja.pdf>

Mela. 2015. Luopumistuki (LUTU). Viitattu 11.12.2015. <http://www.mela.fi/fi/elakevakuutus/luopumistuki-lutu>

Mela. 2016. Saari, P. Sähköpostiviesti 29.1.2016.

Mela. 2016a. Työhyvinvointi. Viitattu 16.2.2016. <http://www.mela.fi/fi/tyohyvinvointi/terveena-tyossa/hyvinvoinnin-tueksi>

Mela. 2016b. Lomituspalvelut. Viitattu 11.1.2016. <http://mela.fi/fi/maatalouslomitus/lomituspalvelut>

Mela. 2016c. MYEL-vakuutus. Pakollinen vakuutus. Viitattu 5.1.2015. <http://www.mela.fi/fi/elakevakuutus/myel-vakuutus/vakuuttaminen/pakollinen-vakuutus>

Mela. 2016d. Tapaturma- ja ammattitautivakuutus. Viitattu 11.1.2016. <http://www.mela.fi/fi/tapaturma-ja-ammattitautivakuutus>

Mela Asiakaspalvelu. (ei nimeä). Puhelinhaastattelu 9.7.2015.

Mela-asiamies. Huuhtanen, H. Puhelinhaastattelu 8.2.2016.

Murtomaa-Niskala, A. 2004. Asenteilla lisää työturvallisuutta. Maito ja me 16(8) Viitattu 21.10.2014. http://ammattilaiset.valio.fi/maitojame/mm8_04/mm8_04.htm

Osuuskunta Pohjolan Maito. Toimitusjohtaja Puhto, M. Puhelinhaastattelu 8.7.2015.

Osuuskunta Pohjolan Maito. Hallituksen puheenjohtaja Törmä, J. Maitoseminaari, Keminmaa. Luento 1.2.2016.

Penttilä, A. 2004. Kuinka sujuu isossa pihatossa? Koneviesti 52(5), 50.

ProAgria. 2009. ProAgria Keskusten Liiton julkaisuja nro 1075. Porvoo: WS Bookwell Oy, 23, 30.

ProAgria Lappi. Maitotila-asiantuntija Uljua, A. Haastattelu 1.2.2016.

Puurunen, M. & Remes, K. 2002. Tilakoko kasvaa, uupuuko viljelijä? Teho 52(2), 18-19.

Rantamäki-Lahtinen, L. 2013. Tiivistelmä. Teoksessa L. Rantamäki-Lahtinen (toim.) Muuttuva ja menestyvä maaseutuyrittäjyys 2000-2013. Jokioinen: MTT, 3.

Rauhala, M. & Vikstöm, T. 2014. Storytelling työkaluna. Viro:Talentum Media Oy, 327.

Rovaniemen maaseutupalvelut. Maataloussihteeri Äijälä, K. Haastattelu 2.2.2016.

Smeds, P., Väre, M., Suutarinen, J., Tuure, V-M., Leppälä, J., Karttunen, J., Lätti, M., Kaila, E., Mattila, T. & Ovaska, U. 2013.. Teoksessa J. Leppälä, M. Lätti, P. Smeds & M. Väre (toim.) Työvoiman ja työ määrän hallinta maatalousyrittäjän jaksamisen ja hyvinvoinnin turvaajana. 2. korjattu painos. Jokioinen: MTT, 48.

Tavoitteena terve ja hyvinvoiva nauta. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2006:3, 12.

Työterveyslaitos 2016. Työterveys ja maatalous Suomessa 2014- tutkimustiivistelmä. Viitattu 29.1.2016 http://www.ttl.fi/fi/tutkimus/hankkeet/toimialat/tyoterveys_ja_maatalous_suomessa2014/Documents/Ty%C3%B6terveys%20ja%20maatalous%20Suomessa%202014_tutkimuksen%20tiivistelm%C3%A4.pdf

Vero.fi 2015. Toiminnan lopettaminen. Viitattu 14.7.2015. http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Maatalousyrittaja_ja_metsanomistaja/Toiminnan_lopettaminen

Verohallinnon asiakaspalvelu. Haapaniemi, J. Sähköpostiviesti 5.5.2015.

FABA Osk. Kenttäpäällikkö Vuolteenaho, J. Sähköpostiviesti 23.7.2015.

Yliaho, M. 2010. Uupumus uhkaa viljelijää. Käytännön Maamies 59(2), 23.